

Universiteit Leiden

SSL

Stichting Studiebegeleiding Leiden

Examenprogramma

Aardrijkskunde havo

Zie voor de perfecte voorbereiding ook
www.examencursus.com en www.alleexamens.nl.

Examenprogramma aardrijkskunde h.a.v.o.

1 Het eindexamen

Het eindexamen bestaat uit het centraal examen en het schoolexamen.

Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

- Domein A Vaardigheden en werkwijzen;
- Domein B Migratie en vervoer;
- Domein C Politiek en ruimte;
- Domein D Natuur en milieu;
- Domein E Regionale beeldvorming;
- Domein F Eigen regio.

Van de domeinen B tot en met E worden twee domeinen in het centraal examen geëxamineerd en twee domeinen in het schoolexamen. Domein F wordt in het schoolexamen geëxamineerd.

1.1 Het centraal examen

Het centraal examen heeft betrekking op twee van de domeinen B tot en met E in combinatie met de vaardigheden en werkwijzen uit domein A met uitzondering van die onderdelen die zich naar hun aard niet lenen voor centrale examinering, waaronder vaardigheden die uitdrukkelijk een computer als werkstation vereisen.

De kandidaat moet kennis en vaardigheden kunnen toepassen in een regionale context die pas in het centraal examen zelf wordt gegeven.

Welke domeinen van de domeinen B tot en met E in het centraal examen worden geëxamineerd, wordt door of in opdracht van de minister bekend gemaakt.

Het centraal examen wordt afgenomen in een zitting van 21/2 uur.

1.2 Het schoolexamen

Het schoolexamen heeft betrekking op de domeinen B tot en met E voorzover deze niet in het centraal examen geëxamineerd worden en domein F, in combinatie met de vaardigheden en benaderingswijzen uit domein A.

Het schoolexamen bestaat uit een examendossier met de volgende onderdelen:

a toetsen met gesloten en/of open vragen

Het beantwoorden van vragen of oplossen van vraagstukken betreffende ruimtelijke verschijnselen, processen en structuren in concrete regionale contexten.

De kandidaat moet kennis en vaardigheden kunnen toepassen in andere regionale contexten dan waarin deze zijn aangeleerd.

Het werk wordt beoordeeld aan de hand van een correctievoorschrift waarin mogelijke antwoorden en een puntenverdeling opgenomen zijn.

b praktische opdrachten

•b1 Het uitvoeren van beperkte onderzoeksopdrachten betreffende ruimtelijke verschijnselen, processen en structuren in concrete regionale contexten.

De kandidaat dient het geleerde ook te kunnen toepassen in een andere regionale context dan waarin het is aangeleerd.

De kandidaat voert één of meer van de volgende typen opdrachten uit:

- het verkennen, analyseren van en het aangeven van mogelijke oplossingen voor een geografisch vraagstuk;
 - het verrichten van een literatuurstudie;
 - het uitvoeren van een opdracht waarbij informatie- en communicatietechnologie (ICT) functioneel moet worden gebruikt;
 - een andersoortige opdracht.
- b2 Daarenboven het uitvoeren van een onderzoek dat betrekking heeft op verschijnselen, ontwikkelingen en vraagstukken die van belang zijn voor de eigen regio overeenkomstig domein A, subdomein onderzoeksvaardigheden.
- De presentatie van het verrichte werk vindt op één van de volgende wijzen plaats:
 - een geschreven verslag (onderzoeksverslag, verhalend verslag, recensie, verslag van een enquête of weergave van een interview);
 - een essay of artikel (uiteenzetting, beschouwing of betoog);
 - een mondelinge voordracht (uiteenzetting, beschouwing of betoog, forumdiscussie);
 - een reeks stellingen met onderbouwing;
 - een posterpresentatie met toelichting;
 - een presentatie met gebruik van media (audio, video, ICT).

De kandidaat dient in overleg met de examinerer ervoor zorg te dragen dat het totale pakket van praktische opdrachten voor de profielvakken tezamen gevarieerd samengesteld is, zowel wat het type opdrachten betreft als wat de presentatievormen betreft.

De examinering van algemene vaardigheden wordt over de verschillende vakken gespreid.

Tenminste een van de praktische opdrachten binnen het profiel dient te worden uitgevoerd als groepsopdracht in een groep van minimaal 3 deelnemers.

Voor de beoordeling van de praktische opdrachten wordt gebruik gemaakt van beoordelingscriteria die vooraf aan de kandidaat bekend gemaakt zijn.

Bij praktische opdrachten wordt, voor zover relevant, het doorlopen proces door de kandidaat gedocumenteerd (onderwerpskeuze, vraagstelling, verrichte werkzaamheden, geraadpleegde hulpbronnen en dergelijke). Dit wordt in de beoordeling betrokken.

c profielwerkstuk

Het profielwerkstuk heeft een studielast van 40 tot 80 uur. Het heeft betrekking op ten minste twee (deel)vakken van het profieldeel.

Wanneer aardrijkskunde bij het profielwerkstuk betrokken is, omvat het profielwerkstuk:

- een zelfstandig uit te voeren onderzoeksopdracht.

Wat de bijdrage van aardrijkskunde betreft, is dit:

- het uitvoeren van een onderzoeksopdracht betreffende ruimtelijke verschijnselen, processen en structuren in concrete regionale contexten.

Voor de presentatie van het profielwerkstuk wordt gebruik gemaakt van de presentatievormen genoemd bij de praktische opdrachten.

Bij het profielwerkstuk wordt het doorlopen proces door de kandidaat gedocumenteerd (onderwerpskeuze, vraagstelling, verrichte werkzaamheden, geraadpleegde hulpbronnen en dergelijke). Dit wordt in de beoordeling betrokken.

Voor de beoordeling van het profielwerkstuk wordt gebruik gemaakt van beoordelingscriteria die vooraf aan de kandidaat bekend gemaakt zijn.

De beoordeling vindt plaats door de examinatoren van de vakken die bij het profielwerkstuk zijn betrokken.

Het profielwerkstuk moet voldoende afgerond zijn. Naast de waardering 'voldoende' kan ook de waardering 'goed' toegekend worden.

d handelingsdeel

Het uitvoeren van opdrachten waarbij oriëntatie op vervolgopleidingen en beroepsperspectieven centraal staan:

- het deelnemen aan excursies waaraan geografische aspecten zijn verbonden;
- het informeren naar toekomstperspectieven bij vervolgopleidingen en beroepen waar geografie een rol speelt.

De uitvoering van het handelingsdeel blijkt uit een notitie van de kandidaat waarin aandacht besteed is aan de voorbereiding op en de ervaring met de opdracht en waarin op de uitvoering van de opdracht gereflecteerd wordt.

Voor de activiteiten in dit onderdeel worden geen cijfers toegekend. De examinator stelt aan de hand van de notitie vast of een activiteit naar behoren uitgevoerd is. De notitie maakt deel uit van het examendossier.

INFORMATIE EN COMMUNICATIE TECHNOLOGIE (ICT)

De kandidaat kan bij de examinering gebruik maken van de volgende toepassingen van ICT:

- raadplegen van (hyper)teksten, gegevens, beeld en geluid in (multimediale) bestanden, gegevensbanken en informatiesystemen met behulp van een computer(netwerk);
- geautomatiseerde zoeksystemen in bibliotheek en mediatheek;
- telecommunicatie, zoals e-mail, discussie- en nieuwsgroepen;
- tekstverwerking;
- rekenmachine of grafische rekenmachine;
- wiskundige bewerkingen;
- spreadsheets, modellen en simulaties;
- verwerking en beheer van gegevens in gegevensbanken en informatiesystemen;
- maken van (multimediale) presentaties.

Het gebruik van ICT-toepassingen bij de toetsing is optioneel op die onderdelen waar de school (nog) niet beschikt over voldoende en adequate apparatuur en programmatuur.

weging

Onderdeel a bepaalt voor 40% het cijfer van het schoolexamen, onderdeel b1 voor 30% en onderdeel b2 voor 30%.

De waardering voor onderdeel c wordt afzonderlijk op de cijferlijst vermeld. Onderdeel d draagt niet bij aan het cijfer.

2 Examenstof

2.1 Eindtermen: vaardigheden

Domein A: Vaardigheden en werkwijzen

Subdomein: Informatievaardigheden

De kandidaat kan

- 1 verschillende typen vragen herkennen en zelfstandig vragen formuleren en daarbij onderscheid maken in vragen naar:
 - ruimtelijke kenmerken van verschijnselen en hun relaties (beschrijving);
 - ontstaan en ontwikkeling van ruimtelijke kenmerken van verschijnselen en hun relaties (verklaring);
 - toekomstige ontwikkeling van ruimtelijke kenmerken van verschijnselen en hun relaties (voorspelling);
 - maatregelen om het verschil tussen de huidige en de gewenste ruimtelijke kenmerken van verschijnselen en hun relaties op te lossen (probleemoplossing);
 - waardering van ruimtelijke kenmerken van verschijnselen en hun relaties (waardering).
 Hij betreft daarbij:
 - relevante begrippen/concepten ontleend aan de benaderingswijzen in de geografie (de ruimtelijke benadering, de regionale benadering, de gedragsbenadering, de mens-milieu-benadering en de aardwetenschappelijke benadering).
- 2 geografische werkwijzen kiezen waarmee geografische vragen beantwoord kunnen worden, deze werkwijzen afzonderlijk en in combinatie toepassen en daarbij:
 - van verschijnselen en gebieden aangeven uit welke delen ze bestaan en tot welke grotere gehelen ze behoren (wisselen van analyiseniveau);
 - verschijnselen en gebieden op verschillende schaal beschouwen (veranderen van ruimtelijke schaal);
 - aan verschijnselen meer dimensies onderscheiden en gebieden op grond van meer dimensies karakteriseren (confronteren van dimensies);
 - overeenkomsten en verschillen aangeven tussen gebieden en tussen verschijnselen (maken van vergelijkingen);
 - verticale samenhangen tussen verschijnselen binnen een gebied en horizontale samenhangen tussen gebieden aangeven (leggen van relaties).
- 3 bij gegeven of zelf geformuleerde geografische vragen en gekozen werkwijzen informatie verwerven en daarbij:
 - de informatiebehoefte vaststellen;
 - beschikbare informatiebronnen inventariseren;
 - relevante informatiebronnen selecteren;
 - uit die bronnen informatie selecteren;
 - de volgende informatiebronnen hanteren:
 - de waarneembare werkelijkheid door in het kader van veldwerk waarnemingen te verrichten, te observeren, te enqueteren, te interviewen, te registreren;
 - algemene en vakliteratuur met inbegrip van kaarten en cartogrammen, (lucht)foto's en satellietbeelden, tabellen, grafieken en diagrammen;
 - toepassingen van ICT met inbegrip van remote-sensing beelden en geografische informatiesystemen;
 - leerlingen elders door informatie uit te wisselen over woongebied en leefsituatie, eventueel met behulp van telecommunicatie.
- 4 geografische informatie vanuit gegeven of zelf geformuleerde geografische vragen mede met behulp van ICT verwerken en daarbij:
 - informatie ordenen
verschijnselen en gebieden in hun ruimtelijke context beschrijven op grond van hun locatie en afstand tot andere verschijnselen en gebieden (identificeren).
Hij betreft daarbij
 - geografische begrippen
 - topografie
 - informatie analyseren
verschijnselen en gebieden die op elkaar lijken, groeperen in klassen en als deel van die klasse beschrijven op grond van hun ruimtelijke spreiding en geleiding (classificeren);
verschijnselen en gebieden die met elkaar te maken hebben in samenhang beschrijven op grond van hun ruimtelijke interactie (relateren).
 - informatie interpreteren:
 - aangeven hoe geografische informatie bepaald wordt door opvattingen (waaronder regionale beelden) en belangen van actoren;
 - generalisatie(s) formuleren en beargumenteren met behulp van:
 - geografische informatie over verschijnselen en gebieden;
 - een rechtvaardigingsregel in de vorm van algemene geografische principes ontleend aan de benaderingswijzen (afstands-, implicatie-, uniciteits-, relationele-, en evolutionaire principe);
 - modellen en theorieën over ruimtelijke associatie en ruimtelijke systemen;
 - een verklaring of voorspelling confronteren met alternatieve verklaringen of voorspellingen;

- een eventueel voorbehoud bij een conclusie formuleren.
 - een standpunt bepalen en onderbouwen en daarbij:
 - een oordeel formuleren en beargumenteren met behulp van geografische informatie over verschijnselen en gebieden en een rechtvaardigingsregel in de vorm van algemene waarden (doelmatigheid, rechtvaardigheid, tolerantie, duurzaamheid) en normen;
 - de context van waarden en normen aangeven;
 - een eigen standpunt confronteren met standpunten van anderen (bijvoorbeeld mensen elders);
 - de mogelijke gevolgen van een standpunt aangeven voor betrokken actoren en voor de leefsituatie en het milieu in het betreffende gebied en elders;
 - eventuele consequenties van een standpunt voor het persoonlijk gedrag aangeven.
- 5 de resultaten van een leeractiviteit overdragen aan anderen en daarbij:
- een geëigend medium kiezen (bijvoorbeeld mondeling, schriftelijk, (audio)visueel m.b.v. video en ICT);
 - rekening houden met doel, doelgroep en randvoorwaarden;
 - gebruik maken van:
 - beelden
 - natuurgetrouwe beelden (foto's, luchtfoto's, tekeningen);
 - structuurgetrouwe beelden (kaarten, schetsen);
 - analoge beelden (kartogrammen, doorsneden, grafieken, diagrammen, RS- beelden);
 - teksten
 - verhalende teksten;
 - informatieve teksten;
 - betogende teksten.
 - cijfermatige gegevens.

Subdomein: Kaartvaardigheden

De kandidaat kan

- 6 cartografische informatie vanuit gegeven of zelf geformuleerde geografische vragen en gekozen werkwijzen, mede met behulp van ICT, verwerken en daarbij:
- de informatiewaarde van een kaart bepalen door te letten op: projectie, schaal en symbolen en op vertekening, vereenvoudiging, weglating en overdrijving (kaartselectie);
 - verschijnselen op overzichtskaarten en thematische kaarten en op topografische en topologische kaarten identificeren (kaartlezen);
 - verschijnselen op verschillende kaarttypen (stippenkaarten, isopleten-, choropleten- en chorochromatische kaarten) classificeren en relateren (kaartanalyse);
 - verschijnselen op verschillende kaarttypen (stippenkaarten, isopleten-, choropleten- en chorochromatische kaarten) verklaren en voorspellen (kaartinterpretatie);
 - geografische informatie verwerken tot een kaart, waarbij grafische variabelen als vorm, richting, kleur, textuur, grein, grijswaarden en grootte correct gebruikt worden (kaartproductie).

Subdomein: Onderzoeksvaardigheden

De kandidaat kan

- 7 met gebruikmaking van de omschreven vaardigheden en werkwijzen, individueel of in groepsverband, op een gestructureerde wijze geografisch onderzoek verrichten.

Hij kan:

- in de fase van voorbereiding
 - een gefundeerde relevante geografische probleem- of vraagstelling formuleren;
- de probleem- of vraagstelling uitwerken in relevante deelvragen;
 - een haalbare activiteiten- en tijdsplanning maken.
- in de fase van uitvoering
 - relevante informatie verzamelen door eigen waarneming en/of het raadplegen van bronnen;
 - de verzamelde informatie analyseren en interpreteren, dat wil zeggen:
 - beoordelen op bruikbaarheid, betrouwbaarheid en representativiteit;
 - per deelvraag ordenen en zonodig bewerken;
 - een beredeneerde conclusie en eventueel een eigen mening ten aanzien van de probleem- of vraagstelling formuleren die minimaal is/zijn voorzien van een argument en een rechtvaardiging.
- in de fase van afsluiting
 - de onderzoeksresultaten op samenhangende wijze presenteren en eventuele eigen opvattingen verdedigen.

- in de fase van evaluatie
 - de resultaten en het verloop van het onderzoek beoordelen.

Subdomein; Oriëntatie op studie en beroep

De kandidaat kan

- 8 zich oriënteren op de vervolgopleidingen en beroepen waarin aardrijkskunde een rol speelt en daarbij:
- informatie inwinnen over de betreffende vervolgopleidingen en beroepen;
 - nagaan in hoeverre hij de vereiste houding, capaciteiten en interesses bezit die wenselijk dan wel noodzakelijk worden geacht voor de betreffende vervolgopleidingen en beroepen.

2.2 Eindtermen: vakinhoud

Domein B: Migratie en vervoer

Subdomein: Migratie en ruimtelijke inrichting

De kandidaat kan

- 9 actuele migratiestromen analyseren en interpreteren.
- verschillende typen migratiestromen onderscheiden.
Het betreft:
 - arbeidsmigratie;
 - vluchtelingenstromen;
 - volgmigratie zoals gezinsvorming en -hereniging;
 - urbanisatie en suburbanisatie.
 - de volgende migratiestromen verklaren:
 - mondiale Zuid-Noord-migratie;
 - binnenlandse migratie in Nederland.
 - gevolgen van migratie voor de ruimtelijke structuren van de stad en platteland in ontwikkelingslanden aangeven.
Hij betreft daarbij
 - ontwikkelingen in vertrek- en vestigingsgebieden;
 - de interactietheorie van Ullman;
 - het push/pull-model.

Subdomein: Europese migratievraagstukken

De kandidaat kan

- 10 actuele migratievraagstukken in Europa analyseren en beoordelen.
- de spreiding van migranten in Europa beschrijven en verklaren.
 - het Nederlandse toelatings- en spreidingsbeleid vergelijken met dat van een ander Westeuropees land en verschillende standpunten over het gevoerde beleid vergelijken.
Hij betreft daarbij
 - ontwikkelingen in vertrek- en vestigingsgebieden;
 - de invloed van politieke en economische factoren op (mondiale) migratiestromen.

Subdomein: Vervoer en ruimtelijke inrichting

De kandidaat kan

- 11 vervoersstromen analyseren en interpreteren.
- vervoersstromen op verschillende schaalniveaus verklaren.
Het betreft:
 - vervoersstromen tussen ontwikkelingslanden en Europa;
 - tussen Nederland en de rest van Europa;
 - binnen Nederland.
 - de gevolgen van vervoersstromen voor de ruimtelijke inrichting aangeven.
 - overeenkomsten en verschillen aangeven tussen een Nederlandse mainport en een internationale mainport in het buitenland.
Hij betreft daarbij

- de interactietheorie van Ullman;
- technische ontwikkelingen in het vervoer zoals informatietechnologie;
- bedrijfsmatige ontwikkelingen zoals logistiek management en vestigingsplaatsen;
- economische ontwikkelingen zoals de welvaarts-groei;
- het nationaal overheidsbeleid ten aanzien van vervoer;
- de invloed van vervoersinfrastructuur op de locatiekeuze van bedrijven;
- locatiefactoren zoals bereikbaarheid.

Subdomein: Vervoersvraagstukken in Nederland

De kandidaat kan

12 actuele vervoersvraagstukken in Nederland analyseren en beoordelen.

- aangeven welke ruimtelijke aanpassingen nodig zijn om de positie van Nederland als distributieland te behouden en versterken;
- beleidsdilemma's die samenhangen met de toenemende transportbehoefte beschrijven en gevolgen voor de ruimtelijke kwaliteit van het leefmilieu in Nederland aangeven.

Hij betreft daarbij

- ontwikkelingen in herkomst- en bestemmingsgebieden;
- de invloed van politieke en economische factoren op (mondiale) vervoersstromen.
- ten aanzien van de ruimtelijke kwaliteit van het leefmilieu: de aspecten gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde.

Domein C: Politiek en ruimte

Subdomein: Ruimtelijk gedrag en politiek-ruimtelijke organisatie

De kandidaat kan

13 de consequenties van ruimtelijk gedrag van de bewoners van een gebied in Nederland voor de politiek-ruimtelijke organisatie van dat gebied uitleggen en daaromtrent een eigen standpunt verwoorden.

- het ruimtelijke gedrag van mensen in het desbetreffende gebied in kaart brengen (richting, afstand, frequentie, wijze, duur, kosten).

Hij betreft daarbij verplaatsingen als gevolg van:

- werken;
- winkelen;
- recreëren;
- gebruik maken van voorzieningen.
- de politiek-ruimtelijke organisatie van het desbetreffende gebied in kaart brengen.
- aangeven in hoeverre het ruimtelijke gedrag van de bewoners van het desbetreffende gebied aansluit bij de politiek-ruimtelijke organisatie van dat gebied.
- op grond van de eventuele discrepantie tussen ruimtelijk gedrag van de bewoners en politiek-ruimtelijke organisatie van het desbetreffende gebied een beargumenteerd voorstel formuleren over bestuurlijke (her)indeling van dat gebied.

Hij betreft daarbij

- regionaal bewustzijn (identiteit, exclusiviteit en afgrensbaarheid);
- functionaliteit;
- fysiek-ruimtelijke structuur.

Subdomein: Economie en politiek ruimtelijke organisatie

De kandidaat kan

14 de economische gevolgen van de samenwerking in de Europese Unie analyseren en interpreteren.

- de economische vervlechting van Nederland binnen de Europese Unie beschrijven aan de hand van de economische betrekkingen op het gebied van:
 - landbouw;
 - industrie;
 - diensten.

Hij betreft daarbij

- de richting van de goederenstromen;
- de mate van regionale specialisatie.

- aangeven op welke gronden de Europese Unie komt tot economische samenwerking (intern) dan wel handelsbelemmeringen (extern).
Hij betreft daarbij
 - economische, politieke en sociaal-culturele overwegingen;
 - de begrippen protectionisme, exclusieve economische zones en regionale specialisatie.
- de gevolgen van de samenwerking in de Europese Unie aangeven voor de:
 - economische ontwikkeling van deelgebieden binnen de Unie;
 - relaties tussen de Europese Unie en Oost-Europa;
 - relaties met gebieden buiten Europa, met name ontwikkelingslanden, Japan en de NAFTA.

Domein D: Natuur en milieu

Subdomein: Ontstaan en veranderingen in de landschappelijke diversiteit

De kandidaat kan

15 de landschappelijke hoofdstructuur van Nederland analyseren en beoordelen.

- de landschappelijke diversiteit van Nederland op hoofdlijnen verklaren vanuit natuurlijke processen en menselijke activiteiten uit het verleden.
- de verandering in menselijke activiteiten ten opzichte van het natuurlijke milieu beschrijven;
- de gevolgen van de huidige ruimtelijke inrichting op de landschappelijke diversiteit beschrijven;
- een ethische afweging maken met betrekking tot de manier waarop de mens omgaat met het milieu bij de ruimtelijke inrichting van een gebied.

Hij betreft daarbij

- kwartairgeologische en historisch-geografische processen;
- de eilandtheorie en het ontstaan van grensmilieus;
- ecologische criteria zoals diversiteit en complexiteit;
- de functies van het natuurlijke milieu, te weten: productiefunctie, draagfunctie, informatiefunctie en regulatiefunctie.

Subdomein: Werking en gebruik van het natuurlijk milieu

De kandidaat kan

16 de aard en omvang van de milieugebruiksruimte relateren aan de eigenschappen van het natuurlijke milieu en de voorwaarden voor duurzame ontwikkeling.

- de structuur en de werking van ecosystemen op verschillende schaalniveaus beschrijven (lokaal, regionaal, fluviaal, continentaal en mondiaal).
- invloeden van menselijke activiteiten op die verschillende schaalniveaus beschrijven (verontreiniging, aantasting, uitputting).
- verstoringen van het ecologische evenwicht binnen een ecotoop analyseren en voorspellen;
- voor de inwoners van Nederland en van een ontwikkelingsland vaststellen wat de omvang is van de verschillende hulpbronnen, die de milieugebruiksruimte vormen.

Hij betreft daarbij

- interne en externe hulpbronnen met een voorraadkarakter;
 - hulpbronnen met een stroomkarakter.
- voorwaarden inventariseren die nodig zijn voor de instandhouding of vergroting van de hulpbronnen bodem en zoet water.

Hij betreft daarbij

- relevante ontwikkelingen in de samenleving, zoals bevolkingsontwikkeling, ontwikkeling van de welvaart (productie en consumptie), technologische ontwikkelingen, en de belasting van het natuurlijke milieu.

Subdomein: Veranderingen in het natuurlijk milieu op lange termijn

De kandidaat kan

17 veranderingen in het natuurlijke milieu door menselijke activiteiten relateren aan natuurlijke veranderingen op lange termijn.

- klimaatveranderingen op verschillende tijdschalen van elkaar onderscheiden;
- de hoofdoorzaken van de klimaatveranderingen beschrijven;
- de menselijke activiteiten die van invloed zijn op de energiebalans en de algemene luchtcirculatie beschrijven;

- de huidige klimaatveranderingen relateren aan menselijke invloeden en natuurlijke veranderingen op lange termijn.
Hij betreft daarbij
 - de geologische- en historische tijdschaal.

Domein E: Regionale beeldvorming

Subdomein: Geografische beelden

De kandidaat kan

- 18 de geografische informatiewaarde van teksten en beelden van regio's in de media, met name toeristische voorlichting, (city- en regio-)marketing en nieuwsvoorziening, beoordelen.
- elementen van een geografisch verantwoord beeld van een plaats of gebied noemen en in voorbeelden herkennen.
Het betreft de volgende samenhangende geografische kenmerken:
 - ligging en situatie (ruimtelijke kenmerken);
 - relaties binnen het gebied en met andere gebieden (relationele kenmerken);
 - cultuur, demografie, economie en politiek (bevolkingskenmerken);
 - fysisch milieu en ruimtelijke inrichting (gebiedskenmerken).
 - een relatie leggen tussen in de media verstrekte informatie over plaatsen en gebieden en het doel van de zender.
 - de juistheid en volledigheid van informatie over een plaats of gebied beoordelen.
Hij betreft daarbij
 - ruimtelijke-, relationele-, bevolkings- en gebiedskenmerken in samenhang;
 - de inhoudelijke verwijzing naar de werkelijkheid (met name stereotypering);
 - de wijze waarop de informatie in tekst en beeld is weergegeven (met name de cartografische weergave);
 - de bruikbaarheid van de informatie voor oriëntatie en handelen van mensen in de samenleving.

Subdomein: Beelden van regio's en ruimtelijk gedrag

De kandidaat kan

- 19 het ruimtelijke gedrag van mensen relateren aan het mentale beeld dat ze hebben van regio's.
- de waardering van vakantiegebieden beschrijven en een relatie leggen tussen deze waardering en de feitelijke situatie in vakantiegebieden en de feitelijke keuze voor vakantiegebieden.
 - de waardering van het eigen woongebied en andere woongebieden in Nederland beschrijven en een relatie leggen tussen deze waardering en de feitelijke situatie in het eigen woongebied en het feitelijke verhuisgedrag.
 - de risico-perceptie met betrekking tot natuurrampen beschrijven en een relatie leggen tussen deze perceptie en het feitelijke risico en het ruimtelijke gedrag van mensen.
Hij betreft daarbij
 - het mentale beeld dat mensen hebben van plaatsen en gebieden en de betekenis die ze aan dat beeld toekennen;
 - factoren die ervoor zorgen dat het waarschijnlijk geachte ruimtelijke gedrag niet wordt omgezet in feitelijk gedrag.

Domein F: Eigen regio

De kandidaat kan

- 20 verschijnselen, ontwikkelingen en vraagstukken in de eigen regio onderzoeken. Hiervoor gelden eindtermen uit de domeinen B tot en met E, uit de subdomeinen:
- migratie en ruimtelijke inrichting
 - vervoer en ruimtelijke inrichting
 - vervoersvraagstukken
 - ruimtelijk gedrag en politiek-ruimtelijke organisatie
 - ontstaan en veranderingen in de landschappelijke diversiteit;
 - werking en gebruik van het natuurlijk milieu;
 - geografische beelden;
 - beelden van regio's en ruimtelijk gedrag.